

Renate

Colofon

ISBN: 978 94 6365 216 2

1e druk 2020

© 2020, Detsje Holtrop

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Renate

Detsje Holtrop

“Ik samen met jou en jij samen met mij. De weg is kort als je
gezelschap hebt.”

George Eliot – Mary Ann Evans

Hoofdstuk 1

Op het bord in de gang hangt een advertentie, de afdeling van een sociale dienst vraagt een stagiair. Het is halverwege de maand december in het jaar 1991 wanneer ik daarnaar sta te kijken en mezelf hardop hoor zeggen: “Ik geloof dat ik daarop ga solliciteren.”

“Waarom zou je dat willen, er zijn wel leukere plekken.” Een jongedame in spijkerbroek met daaronder een paar hoge hakken loopt langs me heen en wijst lichtjes naar haar hoofd.

Het grappige jasje dat ze draagt maakt me blij. Zoveel soorten mensen om me heen, dat doet iets met me. Er zijn er die als overjarige hippies binnenstormen en er zijn er die meteen zoals deze dame weten wat ze willen. Maar allemaal veranderen ze hier een beetje, allemaal, ik ook. Want opeens weet ik het zeker: dit ga ik doen.

In de week daarop schrijf ik een brief aan deze dienst en vertel daarin dat ik een opleiding in sociale dienstverlening volg en een passende stageplek zoek. De opleiding is breed maatschappelijk georiënteerd en je kunt er veel kanten mee op, maar ik weet opeens wat ik wil. Ik wil in het hart van de materie kruipen en van daaruit leren wat ik allemaal nog niet weet.

In de week voorafgaand aan het sollicitatiegesprek vraagt mijn man zich verwonderd af wat mij mankeert. “Je hebt een invalbaan weten te vinden in werk dat je mooi vindt en dan ga je stage lopen bij een gemeentelijke sociale dienst, je lijkt je verstand te hebben verloren. Weet je wel wie daar allemaal komen?”

“Nee, niet echt, maar dat wil ik ontdekken.”

“Dan kan ik je alvast wel iets vertellen, met schoppen en harken staan ze daar voor de deur.”

“O, dan wil ik daar werken,” doe ik nonchalant, want natuurlijk begrijp ik Bas wel. Eindelijk heb ik een werkplek weten te bemachtigen in een gezinsvervangend tehuis, en ook al is het invalwerk, ik heb er veel voor moeten doen. Voor het eerst solliciteerde ik op een vacature waarin aangegeven werd dat een man de voorkeur had, maar ik solliciteerde toch. Toen ik ondanks de voorkeur werd uitgenodigd en een goed gesprek had, groeide mijn hoop. Het uiteindelijke telefoontje haalde me uit de droom, men koos toch voor die ene man. Enkele weken later werd ik opgebeld door de directeur van een ander gezinsvervangend tehuis, hij had mijn naam doorgekregen van zijn collega en wilde graag een gesprek. Inmiddels sta ik op de nominatie voor een vaste baan, zodra er een vacature komt, is die plek voor mij. Maar ik weet het opeens zeker, deze plek bij de sociale dienst is wat ik wil.

“En ga je daar dan twintig uur per week en twee jaar lang voor niks werken?”

“Stage lopen, bedoel je.”

“Vertel mij wat.”

“Het is ook nog twee en een half jaar, omdat de vorige stagiair een baan heeft gevonden. De aanvangsperiode voor de opvolger is daardoor vervroegd.”

“En daar trap jij in?”

“Doe niet zo negatief, Bas. Ik wil het gewoon graag, dan kun je toch wel even meedenken? Ik ben ook samen met jou hiernaartoe verhuisd, omdat jij van baan veranderde.”

“Dat is iets anders.”

“Dat is helemaal niet iets anders, dat is hetzelfde. We wonen inmiddels in ons tweede huis in het noorden van

Friesland, we hebben in de vijftien jaar daarvoor alle overige uithoeken van de provincie gezien en nooit heb ik dat een probleem gevonden. Maar nu is het anders, de kinderen gaan naar school, ik heb een jaar geïnvesteerd om dat goed te laten verlopen en nu zit ik thuis. Ik ken hier niemand en heb hier verder niets, jij hebt je werk en van daaruit contacten.”

“Jij hebt ook werk, sinds kort.”

“Weet ik, maar ik heb me bedacht, omdat ik na ging denken.”

“Dat kun je dan beter maar laten,” meent Bas, “want verstandig is het niet.”

“Het is ook geen verstandsbesluit, zoals alle belangrijke beslissingen in mijn leven dat niet waren.”

“Dat is weer raadselachtig,” mompelt Bas en hij gaat verder met het wegzetten van de dozen die nog steeds op de overloop staan, want boven zijn we aan het verbouwen.

De hele verdieping is gesloopt en nu worden er kamertjes gemaakt, vier stuks. En een badkamer met ligbad, want als Bas iets maakt, wordt het mooi. Ik kijk naar zijn rug zoals ik enkele dagen geleden naar het rugwerk van dat mooie jasje keek. Van sommige mensen word ik blij en dat heb ik met Bas ook nog steeds. Natuurlijk heeft hij ontzettend gelijk, maar dat is slechts de ene kant van het verhaal. De andere kant is dat ik iets ontdekt heb in mezelf wat ik nog niet zo goed kende, een gevoel waaraan kop noch staart zijn te vinden, maar waar ik toch op vertrouw. Misschien dat mijn huwelijk op eenzelfde soort waarnemen gebaseerd is, maar daar was ik me toen ik trouwde minder van bewust. En bovendien was dat iets van Bas en mij samen, nu gaat het alleen over mezelf en wat ik wil met mijn leven, vooral dat is nieuw voor mij.

“Weet je nog wel hoe dom het was dat ik als negentien-

jarige met jou in het huwelijksbootje stapte? En ook hoe gek we nu weer zijn geweest door nog een keer te verhuizen?”

“Gaan we weer,” verzucht Bas, waarna hij zijn rug recht en toegeeft niets meer van mij te begrijpen.

“Dat hoeft ook niet, als je me maar steunt.”

Nog diezelfde avond helpt Bas me met het omrekenen van twee en een half jaar stage naar een twee jaar durende stage, want het maakt hem boos dat ik daarin getrapt ben, zoals hij dat nog steeds benoemt. “Het zijn dus geen twintig uren per week, maar zestien,” rekt hij uit.

Eerlijkheidshalve moet ik toegeven dat zijn voorstel redelijk is, maar belangrijker vind ik het dat ik Bas daarmee over de streep heb kunnen trekken.

De eerste ochtend stage duurt eindeloos lang. Als ik tussen de middag eindelijk naar buiten loop, zeg ik tegen mezelf dat ik er al drie uur op heb zitten en dat als ik drie uur vol kan maken, het me ook zal lukken drie dagen vol te maken. En als dat ooit lukt, drie weken. Verder durf ik niet vooruit te kijken, daarvoor vind ik het allemaal veel te saai. En in mijn klas, 1B, ben ik bovendien de enige die nu al een stageplek heeft, dus vanuit die hoek hoef ik geen steun te verwachten, ik heb dit zelf gewild. Maar behalve dat ik het als saai ervaar, constateer ik ook dat er een vreemde sfeer heerst op de afdeling waar ik terecht ben gekomen. De mensen zijn aardig tegen me, daar ligt het niet aan, maar het voelt als een façade, tegen elkaar doen ze precies zo.

Als ik diezelfde middag weer op mijn plek tegenover de twee medewerkers van de administratie zit, zie ik hoe één van hen haar neus ophaalt op het moment dat mijn stagebegeleider het kantoor van de chef binnenschuift. Wellicht hebben mijn wenkbrauwen zich verheven tot vraagtekens

want ze mompelt iets onverstaanbaars, waarop de andere medewerker zich tot haar wendt en zegt: “Daar komt ze vanzelf wel achter.” Ik begrijp dat ik die ‘ze’ ben en vraag me af waar ik achter moet komen. Maar wat ik al wel begrijp, is dat we dat dan niet openlijk op deze afdeling zullen bespreken. Mijn plekje aan de administratietafel vind ik desondanks fijn, daarom besluit ik van deze twee mensen voorlopig het meeste te leren.

“Iedere maand komen de uitkeringsbriefjes bij mij op het bureau terecht en ik moet die administratief verwerken,” antwoordt de vrouwelijke collega als ik vraag wat ze zoal doet. “Uitkeringsgerechtigden moeten die iedere maand inleveren,” vervolgt ze, ondertussen doortikkend op haar rekenmachine. “Sommigen hebben gewerkt, anderen niet, maar voor iedereen geldt dat ze maandelijks het briefje moeten inleveren bij de sociale dienst. Pas als het briefje is verwerkt, wordt de uitkering overgemaakt, en altijd is dat het bestedingsbedrag voor de volgende maand.”

“En als iemand het briefje vergeet in te leveren, wat gebeurt er dan?”

“Dan stuur ik ze een herinnering.”

“O, wat netjes.”

“Dat lijkt zo, maar ondertussen hebben ze de deadline gemist en kan ik het bedrag waar recht op bestaat niet met de betalingsrun mee laten gaan.”

“Oké, dan hebben die mensen dus een probleem.”

“Jazeker, en als het tegenzit, hebben ze dan ook nog een sanctie aan hun broek hangen. Maar dat bepalen wij niet,” zegt ze en wijst bij het woordje ‘wij’ naar haar collega, die een tiental jaren ouder lijkt. Dat hij haar meerdere is, merk ik al meteen, ook al blijft de sfeer informeel. “De collega’s van de buitendienst bepalen wat de consequenties zijn als mensen hun briefjes vergeten in te leveren.”

Terwijl ik achteromkijk omdat ik daar de mensen van de buitendienst weet, zegt ze: “Precies, dat zijn zij.”

Ik merk aan de toon dat ik op het snijvlak van een tweedeling zit, maar voorlopig vind ik het fijn dat ik tegenover deze mensen zit. Zij zijn het meest open en transparant.

Als ik die avond thuiskom, ruik ik dat Bas aan het koken is, en hoewel ik bijna tol van de allereerste indrukken, gloort er een ongekende blijdschap in mij. De geur van het avondeten, en dat terwijl ik er niets voor heb hoeven doen. De rollen bij ons thuis zijn bij lange na niet omgedraaid en dat is ook niet wat we voor ogen hebben, maar we kunnen er inmiddels mee schuiven.

Op het moment dat ik de achterdeur sluit, kijk ik in twee vragende ogen. Hoe was het, zegt zijn blik. Een welgemeend “rampzalig” is mijn antwoord, waarop Bas met een foute glimlach zegt: “Ja, dat dacht ik al.”

Maar het avondmaal dat daarop volgt, maakt al mijn indrukken goed, hier doe ik het voorlopig voor.

Eén dag per week ga ik naar school. De stage is verdeeld over drie dagen, waardoor ik ruimte overhoud om af en toe een invaldienst te draaien. Maar de kinderen zijn er ook, waardoor het schipperen blijft met de tijd. De jongens hebben de verhuizing naar een nieuwe woonplaats niet zonder mentale kleerscheuren doorstaan en ik voel me daar nog steeds een beetje schuldig over. Ze hebben een moeilijk eerste jaar gehad. Wat we ervan geleerd hebben, is dat je kinderen niet moet verhuizen in hun prille puberteitsjaren. Voor het eerst in hun jonge leven gooien ze ankertjes uit, durven ze zich los te maken van de ouders en zich te hechten aan een groep. Er gebeurt zoveel als je twaalf, dertien of veertien bent.

Na een van de eerste dagen op de nieuwe school kwam onze tweede zoon verongelikt thuis en vertelde dat niemand hem een gummetje wilde lenen. De volgende dag vertelde hij dat hij van iemand een kwartje had geleend, maar dat dat alleen kon onder de voorwaarde dat hij er de volgende dag twee teruggaf. Iwan is een kind van wie je alles kunt krijgen, het liefst geeft hij zichzelf nog weg als daarmee het gemeenschappelijke een dienst wordt bewezen, daarom begreep hij dit niet. Iwan is bovendien een dapper kind, dat in de nieuwe woonplaats door jongens in elkaar geslagen werd omdat hij toevallig alleen over straat durfde te gaan. Hij wist nog niet dat hij kwetsbaar was omdat hij nieuw was. De daders bleken zelf buitenstaanders te zijn, het was een vorm van zinloos geweld die uiteindelijk ongestraft bleef.

Oudste zoon Jardi raakte betrokken bij een ruzie waar hij niets mee te maken had en letterlijk buiten stond, een rechtszaak waar hij desondanks moest verschijnen, was het gevolg. En onze jongste zoon Casper kreeg te maken met jochies die elkaar opdrachten gaven om te stelen.

Jardi en Iwan ontrafelden het systeem, waarna wij naar de ouders van die kinderen stapten. Een grote fout, zo bleek. De mensen vonden ons wel aardig en wilden een borrel met ons drinken, maar niet een gesprek voeren over wat er op straat gebeurde. Ik heb bewondering voor onze kinderen, voor hoe ze zich erdoorheen hebben geslagen en hoe ze nieuwe vrienden hebben weten te maken. Hoezo zou ik dan achterblijven, ik ben het op z'n minst ook aan hen verplicht dat ik meebeweeg in een maatschappij waarin zij zich moeten zien te redden. De uurtjes waarin we als gezin samen zijn, worden er bovendien leuker door. En het hoeft ook niet meer, ieder uur van de dag thuis zijn, ze vinden het juist leuk dat ik er af en toe niet ben. Alleen voor de jongste vind ik

het minder leuk en het voelt vervelend als ik later thuiskom dan hij, maar als je al bijna tien jaar bent en er ook twee grote broers zijn, kan het misschien wel. In ieder geval vindt hij dat zelf en ik duw mijn schuldgevoel daarover op gezette tijden aan de kant, zodat alles doorgang vindt, ook al weet ik dat ik dit niet volhoud.

Van het invalwerk heb ik mijn eerste studiejaar betaald, maar het valt niet mee om naast de stage ook op afroep steeds de vele avond- en slaapdiensten te draaien, ik ben daardoor wel erg veel van huis. Het gezinsvervangend tehuis waar ik werk, ligt op tien kilometer afstand van onze woonplek, en omdat we vanwege de ongunstige verkoop van ons vorige huis voorlopig geen auto hebben, moet ik fietsen, slechts een heel enkele keer ga ik met de bus. Toch hebben we na een jaar huren in de nieuwe woonplaats weer een ander huis gekocht. Een huis dat vanbinnen en vanbuiten opgeknapt en gerenoveerd moet worden en geschikt moet worden gemaakt voor ons gezin. Dus Bas timmert, kookt af en toe, maakt overblijfpakketjes, plakt banden, schildert, behangt, en ik maak huiswerk, doe de was, haal de boodschappen en ruim voornamelijk ook heel veel op. Heel soms bekruipt me nog de twijfel over alles waar we met elkaar mee bezig zijn, maar dan besef ik tegelijkertijd dat ik daar honderd procent deel van uitmaak. Een gedachte die me blij maakt, want zo heb ik het gewild en dat dit niet vanzelf gaat, hoort er nu eenmaal bij.

Een medewerker van de dienst Sociale Zaken gaat iedere maand naar het arbeidsbureau om de gezamenlijke cliënten te bespreken. Al vrij snel ga ik mee en maak kennis met de medewerker die de kaartenbak van dat arbeidsbureau beheert. Een aardige jongen, maar de nieuwe woorden die ik

van hem leer, bezorgen me geen prettig gevoel, want dat er bijvoorbeeld ook een bak 'Exit' is, betekent dat er cliënten zijn waarvoor niets meer wordt gedaan, ze zijn uitgerangereerd, men doet er geen moeite meer voor. Als ik me hardop afvraag hoe die mensen daar zelf over denken, leer ik dat dit niet maatgevend is. De geschiedenis van de betreffende cliëntprofielen heeft dat nu eenmaal zo bepaald, daar is niets meer aan te doen. Vervolgens komen daar in opbouwende fasen nog enkele categorieën achteraan. Maar onze grootste gemene deler is toch wel de bak Exit. Ik ben er een beetje misselijk van als ik al na een enkele keer alleen naar het arbeidsbureau mag. We leggen de mensen sancties op als ze de briefjes te laat inleveren, geven ze reprimandes als ze niet hebben gesolliciteerd, en ondertussen weten we dus zeker dat het met werken nooit meer iets wordt. Geef ze dan gewoon hun geld, denk ik bij mezelf, wat is hier nu sociaal aan? Maar ik wilde stage lopen en dat doe ik dus nu, met mijn tas vol dossiers loop ik daarom het arbeidsbureau binnen en merk als snel, tijdens het gesprek dat daarop volgt, dat ik zelf ook nummer zoveel ben in de rij. Stagelopers kwamen en gingen en werden vooral voor dit soort klussen gebruikt. Ik leer in rap tempo soms zoveel op één dag, dat mijn hoofd er zeer van doet.

Op de afdeling zelf heb ik nog steeds dezelfde werkplek. Ik zit tegenover de administratie, maar krijg de opdrachten aangereikt van de medewerkers van de buitendienst. De sfeer op de afdeling is ook nog steeds hetzelfde en hoewel ik eraan gewend raak, blijft ik het toch vreemd vinden dat mensen onderling smoezen. En het gespreksonderwerp is altijd iemand die juist op dat moment afwezig is. Of zelfs erger nog, het komt ook voor dat er gesmoesd wordt over iemand

die aanwezig is, maar het net niet kan horen. Ik weet wel dat ik dit moet negeren, maar dat lukt me niet en daarom spreek ik er op een dag een collega op aan die daar openlijk aan meedoet.

Nog geen dag daarna loopt mijn stagebegeleider naar me toe, hij zegt kort en bondig mij te willen spreken. Niet veel later zitten we tegenover elkaar in het kantoortje waar we af en toe wel vaker samen zijn.

“Er zit je iets dwars,” brengt hij meteen naar voren, nog voordat ik kan vragen waarom we hier zitten.

“Wie heeft dat gezegd?” wil ik weten.

“Niemand, maar ik merk het aan je, er is iets wat je me niet vertelt en ik wil weten wat dat is.”

Bijna wil ik zeggen dat hij dat wel weet, omdat er nu dus weer gesmoesd is, maar nu over mij. Toch besluit ik dat niet te doen en zeg eerlijk: “Ik vind het hier een vreemde boel, jullie doen wel heel beleefd en vriendelijk tegen elkaar, maar zodra iemand er even niet is, gaat hij of zij over de tong. Ik begrijp niet dat iedereen dat volhoudt, elke dag, ik word er naar van.”

Mijn stagebegeleider trommelt met zijn vingers op het bureau en leunt daarna achterover, als een verhoorder die alle tijd heeft. Een ruimte die ik inneem door te vervolgen: “Jij kletst met de chef van de afdeling in zijn kantoor achter de glazen wand, iedereen kan dat zien, en hoewel de deur gesloten blijft, is het duidelijk genoeg dat het over vertrouwelijke dingen gaat. Maar zodra je daar weer vandaan loopt, verandert je gezicht, en dat slechts in een paar stappen tijd.”

De ogen van mijn stagebegeleider worden spleetjes, hij vindt dit niet leuk, merk ik.

“Hoe lang werk je hier nu?” wil hij weten.

“Drie maanden en ik mag alles al alleen doen, alleen naar

het arbeidsbureau, alleen loketdienst doen, klantgesprekken voeren, rapportjes schrijven, alles wat jullie van de buitendienst ook doen, maar ik vraag me daarbij steeds vaker af wat jij en jouw collega's doen, het is zo geheimzinnig allemaal.”

Mijn stagebegeleider komt weer naar voren geschoven, buigt zich naar mij toe en zegt op fluisterton: “Ik was er al bang voor dat dit zou gebeuren, en ik kan je ook alleen maar zeggen dat je goed hebt opgelet. Ik wil er ook wel verder met je over praten, maar niet hier.”

“Waarom niet hier,” wil ik weten, “we werken toch hier?”

“Ja, daarom juist, er speelt hier van alles en daarom kan ik er hier niet met je over praten. Het heeft niet alleen met onze afdeling te maken, maar ook met politiek, of juist met politiek. Op deze afdeling van het gemeentehuis komt nu eenmaal alles samen, we hebben minder te vertellen dan je misschien denkt, we voeren uit wat van bovenaf is besloten.”

“Dat geloof ik niet helemaal,” probeer ik eerlijk te blijven, want ik voel me ingepalmd en weet niet precies waar dat aan ligt.

“Hij,” zegt mijn stagebegeleider, wijzend in de richting van het kantoor achter de glazen wand, “is de schakel tussen de wethouder en de sociale dienst. Inhoudelijk kan ik je daarover geen mededelingen doen, maar ik kan je wel vertellen dat de zaak hier behoorlijk ingewikkeld is.”

“Dat bedoel ik niet.” Ik probeer opnieuw bij mezelf te blijven. “Ik begrijp wel dat er een relatie is tussen politiek en sociale zaken, ik begrijp alleen de sfeer op de afdeling niet, die heeft er volgens mij niets mee te maken.”

Mijn stagebegeleider verschuift een paar maal op zijn stoel, herpakt zich en zegt dan op iets minder vertrouwelijk toon: “Ik nodig je uit om er een avondje voor uit te trekken,

dan gaan we ergens zitten, iets eten of drinken, misschien, en dan zal ik je meer vertellen.”

De formele, broeierige afstand die er opeens tussen ons is, voelt beklemmend, alsof ik door dit gesprek in één klap een ingewijde ben.

“Nou, nee, Maurice,” zeg ik dan, kleingemaakt door het unheimische gevoel dat plotseling bezit van me neemt, “dat lijkt me niet een goed idee.”

“Het is aan jou,” weerlegt hij mijn afwijzing en komt daarna weer vertrouwelijk naar me toe buigen, opnieuw de ruimte innemend die hem kennelijk toekomt. “Maar laat het me weten als je er anders over gaat denken.”

We beëindigen het gesprek en als ik weer op de afdeling ben, vermoed ik dat iedereen weet dat ik mijn plek voortaan ken.

Dagdienst vandaag, wat betekent dat ik om half tien aanwezig moet zijn in het gezinsvervangend tehuis, daar waar de sfeer zoveel fijner is dan op mijn stageplek. Toch weet ik dat ik me er niet door laat overhalen, het besluit om van koers te veranderen heb ik nu eenmaal genomen en dat voelt desondanks goed. Ondertussen geniet ik ervan om af en toe nog even groepsleidster te mogen zijn bij mensen die in de bak van het arbeidsbureau de kwalificatie ‘exit’ ongetwijfeld al lang gepasseerd zijn, maar in mijn ogen een waardevolle plek in de maatschappij innemen. In ieder geval laten ze mij zien dat mensen van elkaar mogen leren en dat het daarbij niet belangrijk is wat iemand presteert, er zijn is misschien wel het hoogste goed. En wat ik van de bewoners in het gezinsvervangend tehuis leer, is dat juist zij dat heel goed kunnen, er zijn.

Op deze doordeweekse dag neem ik het stokje over van

de slaapdienstmedewerker en zal ik aanwezig blijven tot de avonddienst begint. De collega's zijn overwegend vrouwen, maar er is ook een enkele man. Ik draai niet vaak dagdiensten, wel veel avond- en nachtdiensten, slaapdiensten dus. Ik kook dan met de bewoners, ben aanwezig bij het avondeten, help ze bij de avondactiviteiten en zorg ervoor dat iedereen een beetje goedgezind de nacht in gaat. Daarna zet ik mijn wekkertje voor de vroege ochtend en help iedereen weer bij het opstarten van de dag. Gedurende de avond en ook de vroege ochtend krijg ik daarbij hulp van een collega, maar tijdens de nacht zelf is er verder niemand met wie je iets kunt delen. Daarom is het altijd weer fijn als na een nachtdienst de eerste collega zich meldt. Overdag, zoals vandaag, zal er was gedraaid worden en wacht mij bovendien een lijst met taken die ook moeten gebeuren. Soms gaat er iemand met een van de bewoners naar de kapper of de huisarts of moet er kleding worden gekocht, altijd is er activiteit. Maar als invaller zal ik vandaag vooral belast worden met huishoudelijke taken. Dat maakt me niet uit, ook dat doe je uiteindelijk voor de bewoners.

De bus trekt weer op, na een stop bij een halte waar jongelui zijn ingestapt. Ze nemen schuin achter mij plaats en maken veel lawaai. Ik bedenk dat dit opvalt omdat er weinig passagiers zijn, het geluid wordt niet gedempt. En misschien ook omdat het jongens zijn, die maken nu eenmaal graag kabaal. Op weg naar school, zo halverwege de ochtend, ze hebben eerst lekker kunnen uitslapen. Ik weet het van mijn eigen kinderen ook, soms hebben ze zomaar een tussenuur. En echt leuk wordt het pas als dat tussenuur het eerste lesuur betreft, of nog liever: de eerste uren. Het vermaak dat ze hebben stemt me mild, ondanks de harde geluiden. De

buschauffeur volgt de route met souplesse, ook zij heeft het vandaag kennelijk wel naar de zin. De chemie in de bus is oké en neemt bezit van mij.

Bij de volgende halte stapt een mooie jongedame in, die ervoor kiest enkele banken voor mij plaats te nemen, op veilige afstand van de jongens, die nog steeds schuin achter mij zitten. Nog voor de bus optrekt, merk ik dat de stemming onder het manvolk verandert. Het kameraadschappelijke verdwijnt, wat blijft zijn de harde geluiden, gevormd door woorden die plotseling onaangenaam zijn. Ook de chauffeur krijgt ervan langs als ze een bocht afsnijdt.

“Vrouwen achter het stuur zou verboden moeten zijn,” klinkt het luid.

Het meisje voor mij roert zich niet. Zou ze beseffen, vraag ik mij af, dat het onverwachte intimiderende gedag van de jongelui in deze bus met haar te maken heeft? Mannen in spe die zich willen bewijzen en elkaar de loef afsteken. De overtreffende trap die daarmee gepaard gaat, laat moreel gezien te wensen over, maar dat maakt hun nog niet uit. Gekke maatschappij, weet ik plotseling zeker, want dit gedrag is overal. Als je er geen deel van uitmaakt, zou je kunnen denken: laat die chauffeur eens even fijn uit haar dak gaan en een lesje rijkunst weggeven waar die jongemannen ter plekke misselijk van worden. Maar ik weet inmiddels ook dat dit niet kan. Het meisje voor me, al hoe jong nog, weet dat ook en doet alsof ze doof is, en dus doe ik dat ook. Langzaam temperen de gemoederen en lijkt alles als daarvoor, maar onder het manvolk achter mij zal de rolverdeling van leiders en volgers ongetwijfeld opnieuw verdeeld of bestendig zijn.

Als ik aankom in het gezinsvervangend tehuis, vergeet ik de overpeinzingen die me tijdens de rit ernaartoe bezighielden.